

Fagkonferanse 17. januar 2023

Vold og trusler om vold

Straffelovens beskyttelse av særskilt utsatte
yrkesgrupper - straffeloven § 286 og § 265

Otto S. Roheim, Juridisk direktør Vygruppen AS

Straffeloven § 286 og § 265 - historikk og bakgrunn

Det var i den tidligere straffeloven av 1902 i § 127 og § 128 bestemmelser som beskyttet offentlige tjenestemenn (f.eks. polititjenestemenn) mot vold og trusler utøvd for å hindre dem i å utøve tjenesten. I § 127, 3. ledd var det angitt at som offentlige tjenestemenn regnes også «ved jernbanen ansatte betjente».

Som følge av utviklingen med økende voldsbruk i samfunnet så lovgiver et behov for å verne også andre yrkesgrupper enn offentlige tjenestemenn og ansatte ved jernbanen mot vold og trusler de blir utsatt for ved utøvelsen av sitt yrke. Det ble i den nye straffeloven (**LOV 2005-05-20-28**) derfor innført to nye bestemmelser, **§ 286 (vold)** og **§ 265 (trusler)** som beskytter også andre yrkesgrupper som er særlig utsatt for vold og trusler i forbindelse med utøvelsen av yrke.

- **Helsepersonell og brann- og redningspersonell - § 286 bokstav a og § 265 bokstav a**
- **Personer som forestår allment tilgjengelig persontransport - § 286 bokstav b og § 265 bokstav b**
- **Personer som har ansvar for opplæring i grunnskole og videregående skole - § 286 bokstav c og § 265 bokstav c**

Dersom et forhold er omfattet av § 286 (vold) og eller § 265 (trusler) vil dette normalt gi en **strengere straff** enn om forholdet blir bedømt etter de «vanlige» bestemmelsene for vold og trusler i straffeloven. Dette fordi forbrytelser omfattet av § 286 og § 265 både retter seg mot seg mot yrkesutøverens person og dennes utøvelse av yrkeshandlinger.

Straffeloven §§ 286 og § 265 – hvem er beskyttet?

Det er i forarbeidene til loven Ot. prp. 22 (2008-2009) i kommentaren til § 286 b og § 265 b angitt at:

- De som er omfattet er personer som forestår **allment tilgjengelig persontransport**.
- Det at transporten må være «**allment tilgjengelig**» innebærer at yrkesutøveren gjennom sitt arbeid har kontakt med en ubestemt krets av personer. I dette ligger at yrkesutøveren ikke fritt kan gardere seg mot å komme i kontakt med enkeltpersoner. Enhver kan for eksempel ta seg ombord i en trikk eller en buss.
- Dette omfatter ikke bare den som direkte styrer transportmiddelet, som taxisjåføren, bussjåføren eller togføreren, men også billettkontrollører og andre som har til oppgave **å sørge for avviklingen av transporten**.
- Derimot faller for eksempel de som arbeider i billettluken på stasjonen utenfor kretsen av yrkesutøvere som er omfattet av § 286 og § 265. Den nærmere grensedragningen vil bero på en skjønnsmessig helhetsvurdering, **der nærheten til selve gjennomføringen av transportoppdraget** vil være det sentrale momentet.

Eksempel:

En person som sitter i billettluken vil normalt ikke være omfattet, men vil være omfattet dersom denne bistår som kundeveiler ute på stasjonsområdet i en avviks situasjon f. eks. med å organisere alternativ transport ved buss for tog.

Vilkår for at § 286 og § 265 skal få anvendelse – begrepet vold og trusler

Straffeloven § 286 inneholder ingen legaldefinisjon av begrepet vold og trusler. Volden eller truslene må søke å påvirke yrkesutøvelsen til yrkesgruppene bestemmelsene verner. Dette innebærer en videreføring av det objektive gjerningsinnholdet i tidligere straffelov fra 1902 § 127 og § 128. Begrepene vold og trusler må således forstås på samme måte som i straffeloven av 1902 § 127 og § 128 og straffeloven av 2005 § 155.

Vold etter § 286: Både handlingens fysiske og psykiske påvirkning vil være omfattet av bestemmelsen. Høyesterett (Rt-1999-240) har vurdert vold etter § 127 til å omfatte:

«En hvilken som helst kraftanvendelse mot en person for å overvinde en hindring eller motstand eller å tvinge»

Det er således ikke bare typiske voldshandlinger som slag og spark som vil rammes av straffeloven § 286 men også handlinger som f.eks. spyting. Det å bli spyttet på vil i utgangspunktet normalt gjøre begrenset skade, men inneholder et psykisk element som skaper frykt og ubehag hos den som blir utsatt for handlingen. Dette er blitt ytterligere aktualisert i forbindelse med Covid 19 pandemien ved at det å bli spyttet på også vil kunne utgjøre en risiko for fysisk skade, gjennom mulig smitte.

Det må foreligge en form for aktivt angrep - **passiv motstand** er ikke å anse som vold etter § 286. Det at en passasjer nekter å forlate bussen og gjør motstand ved f.eks. å holde seg fast til et sete i bussen vil ikke være å anse som vold.

Trusler etter § 265: Omfatter både fysiske og verbale trusler som f.eks. det å trekke kniv, true med å skade eller drepe. Det å «true» med å anmelde eller klage på en billettkontrollør fordi man mener at kontrollørens adferd er ulovlig, er imidlertid ikke å anse som en trussel etter § 265.

Fullbyrdelse/ forsøk på vold etter § 286

Det er i ordlyden i § 286 angitt at den som «**med vold søker å påvirke yrkesutøvelsen**» vil kunne straffes.

Dette innebærer at **forsøk på vold** vil ansees som fullbyrdet overtredelse av § 286.

Voldshandlingen vil således kunne straffes selv om den ikke fysisk rammer yrkesutøveren.

Det at noen f.eks. forsøker å sparke en konduktør vil såldes rammes av bestemmelse selv om sparket ikke treffer konduktøren.

Fullbyrdelsen av forsøket på å hindre konduktørens yrkesutøvelse vil være oppnådd uavhengig av om sparket traff eller ikke.

Eksempel:

En beruset person på vei hjem fra julebord forsøker å snike i køen inn på nattbussen. Når bussjåføren forteller ham at det ikke er hans tur ennå, langer han ut flere slag mot sjåføren, men ingen av dem treffer sjåføren. Gjerningsmannen vil likevel kunne dømmes etter § 286 fordi han har forsøkt å hindre sjåførens yrkesutøvelse ved bruk av vold.

Vilkår for at § 286 og § 265 får anvendelse – lovlig yrkeshandling

Det er et vilkår at volden eller truslene er rettet mot yrkesutøveren i forbindelse med utøvelsen av en **lovlig yrkeshandling**.

Dette fordi § 286 og § 265 ikke beskytter den ansatte som privatperson, men den ansattes lovlige utøvelse av sitt yrke.

Dersom yrkesutøveren handler på en måte som gjør at yrkeshandlingen **ikke er lovlig** vil man i ikke være beskyttet av § 286 og § 265.

Eksempel:

En bussjåfør ber noen ungdommer på bussen om å dempe støynivået fordi dette virker forstyrrende på de andre passasjerene. De følger ikke henstillingen fra sjåføren og denne tar fysisk og «kaster dem av bussen». I det sjåføren drar en av dem ut av bussen får han et slag i ansiktet. Det at sjåføren går lenger i sin yrkeshandling enn det som er lovlig vil gjøre at han normalt ikke vil være beskyttet av § 286.

Eksempel:

Dersom en billettkontrollør blir sparket av en passasjer som forsøker å undra seg en billettkontroll inne på T-banen eller andre områder hvor det kan foretas kontroller vil handlingen være omfattet av § 286. Hvis derimot kontrolløren blir sparket når denne følger etter passasjeren ut av T-bane stasjonen og aktivt forsøker å holde passasjeren tilbake utenfor det området hvor det kan foretas kontroller, vil handlingen normalt ikke være beskyttet av § 286.

Vilkår for at § 286 og § 265 får anvendelse - skyldkravet

Det er et vilkår for bruken av straffeloven § 286 og § 265 at gjerningsmannen er **innforstått med** at denne ved sin maktbruk eller trusler hindrer utøvelsen av en yrkeshandling.

Ordlyden i § 286 og § 265 innebærer imidlertid ikke noe krav om at **hensikten med handlingen** var å hindre yrkesutøvelsen.

Eksempel:

En passasjer blir bedt om å gå av bussen fordi han plager de andre passasjerene. Passasjeren reagerer spontant med å spytte på bussjåføren. Selv om hensikten ikke var å hindre sjåføren i yrkesutøvelsen vil passasjeren være innforstått med at det å spytte på sjåføren ville virke forstyrrende på dennes utøvelse av sine yrkeshandlinger.

Også her vil Høyesterett sin praksis fra saker om vold og trusler mot offentlige tjenestemenn være relevant. Høyesterett uttalte i en dom i Rt-2008-193 følgende.

”Så lenge tiltalte var klar over at hun sparket en polititjenestemann under utførelsen av en tjenestehandling, vil det naturlige utgangspunkt måtte være at hun samtidig var klar over at hun søkte å hindre ham i å utføre tjenestehandlingen. Uttalelsen om at hennes ønske var å få ham til å trekke seg noe tilbake, ikke å hindre ham i å få roet situasjonen, er ikke en tilstrekkelig begrunnelse for å fravike utgangspunktet”.

Gjerningsmannen må kunne forstå at personen man utøver vold eller trusler mot er en person som **«forestår transporten»**, dette ved at yrkesutøveren bærer uniform, synlig ID kort o.l.

Hvordan bidra til at anmeldelser etter § 286 og § 265 blir fulgt opp

Ikke alle deler av politi og påtalemyndighet er like godt kjent med den beskyttelsen særskilt utsatte yrkesgrupper har etter straffeloven § 286 og § 265. Noen tips ved anmeldelse av brudd på § 286 og § 265:

1. Opplys om at forholdet anmeldes etter § 286 b og eller § 265 b og forklar hvordan volds og eller trussel handlingen negativt påvirket yrkesutøvelsen.
2. Beskriv eventuelle fysiske og psykiske skader yrkesutøveren har fått som følge av hendelsen og legg ved dokumentasjon på dette.
3. Gi tilbud om tilgang til bevis som f.eks. opptak fra kameraovervåkning i bussen, i toget eller på stasjonsområdet.
4. Hjelp den ansatte som har vært utsatt for handlingen og kollegaer som var vitner, til så rask som mulig etter hendelsen å skrive forklaringer som godt beskriver hendelsen. Forklaringene bør inneholde opplysninger om:
 - Nøyaktig hvor og når hendelsen skjedde og hvem man kjenner til at var involvert i denne.
 - Hva som skjedde forut for hendelsen og i etterkant av hendelsen - skjedde det noen form for gjengjeldelse?
 - Hvorvidt det var synlig for gjerningsmannen at det var en yrkeshandling ved at yrkesutøver var i uniform, hadde synlig ID bevis mv.
 - Oppgi navn og kontakt info på eventuelle vitner og andre som har opplysninger i saken.
5. Ta med eventuelle erstatningskrav som følge av skade eller tap i anmeldelsen, og legg ved dokumentasjon på det økonomiske tapet som har oppstått.